הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר זמנים

שורשי הים על משנה תורה, הלכות קידוש החודש

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות קידוש החודש

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-קידוש-החודש/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ז 4
פרק ב 4
הלכה ב 4
הלכה ו 4
הלכה ח 4
הלכה ט 5
פרק ג 6
הלכה ד 6
פרק ד 9
הלכה ב 9
הלכה יג 10
הלכה טז 10
פרק ה 10
הלכה יא 10
פרק ט 11
הלכה ג 11

פרק א

הלכה ז

שורש מצות קידוש החדש **מ"ע מן התורה כו' ונאמ' ושמרת את החקה הזאת כו'**. מצאתי כתו' להרב המובהק משה בן אדרת ז"ל וז"ל וק' שהרי מהאי קרא יליף מיניה בעירובין דצ"ו ע"א לענין תפילין דשבת לאו זמן תפילין ויש דורשו לפסח וסברת רבינו לא הוזכרה בגמרא וע"ק דהא האי קרא מבעי ליה לענין תפילין כמ"ש בפ"ד מה' תפילין ה"י.

פרק ב

הלכה ב

שכל ישראל בחזקת כשרות כו'. והק' הרב המפרש שהרי כתב רבינו שכל ישראל ע"ה בחזקת פיסול הם ותי' דהא דאורייתא והא דרבנן. ול"נ דהתם בדררא דממונא דאיכ' למיחש שמא המלוה או הלוה שכר לעדים מ"ה החמירו מה שאין כן הכא דלא שייך זה מ"ה הכא כולן כשרין ומה שתי' דהתם איירי מדרבנן תירוצו לא נראה משום דקשיא שלדבריו הע"ה כשר לעדות מדאורייתא אף שידוע שאינו הולך בדרכי הכשרים וזה א"א שהרי אמרו ע"ה מותר לנחרו ביה"ך ועוד אמרו שאסור להתלוות עמו בדרך משום דעל חייו לא חס כו' הרי משמע דבחזקת רשע עומד והרשע פסול מדאורייתא.

הלכה ו

אבל הראיה שאמרו כו' ובידוע שהעבים הם שנתקשרו כו'. עוד מצאתי כתוב להרב הנז' וז"ל וקשה שא"כ למה הוצרך ר"ג לומר כך קבלתי מבית אבא פעמים בא בקצרה ופעמים בא בארוכה לימא שהלבנה לא היתה אלא העבים הם שנראו להם. ועוד דמלשון פעמים בא בקצר' משמע דשל שחרית נמי לבנה היתה ולפי רבינו לא היו אלא העבים וצ"ע.

הלכה ח

ואין מקדשין אלא חודש שנר' בזמנו כו'. ע"כ. עוד מצאתי כתוב להרב הנז' וז"ל הנה רבינו ז"ל בפ"י מה' שמיטה כתב דיובל משמט בתחילתו ופסק כר"י בנו של ריב"ב דאמר בפ"ק דר"ה דקרא דוקדשתם את שנת החמשים שנה דריש ליה שמקדשת והולכת מתחילתה וק' שהרי רבנן פליגי עליה שהרי פריך שם ד"ח ע"ב ורבנן ולפי מ"ש רבינו דנראה בזמנו מקדשין אותו כראב"ץ לק"מ דקרא דוקדשתם עכ"ל דאתי לומר דמשמע מיד בתחילתו ומשום הכי פסק כר"י אף דיחיד הוא ועוד דסתם משנה כר"י אתייא דסתם לן תנא בריש מסכת ר"ה דבאחד בתשרי ר"ה ליובלות דזה אתייא כר"י דוקא אך הרואה

יראה שהרע"ב בפ"ב מ"ז ורבינו בפי' המשניות הביאו דרשת דרבנן דקרא דוקדשתם שנים אתה מקדש ואין אתה מקדש חדשים דמה"ט אין מקדשין שלא בזמנו אלא דמאי דמקדשין בזמנו היינו דרבנן מפני שצריך חזוק וכן משמ' נמי מלשון הש"ס שם דכ"ד ע"א דמייתי האי דשנים אתה מקד' משם ראב"ן וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דבפ"י מה' שמיטה הל' י"ד פסק כריב"ב וא"כ קרא אתא לומר דמר"ה הוייא היובל ואלו הכא פסק דשלא בזמנו אין מקדשין וה"ט דשנים אתה מקדש ואין לומר דתרתי שמעינן מהאי קרא דמההיא סוגייא דפ"ק דר"ה לא משמע הכי. וע"ק דרבינו פסק שם בה' שמיטה ה"ז דאין הלכה כר"י דאמר דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן ומנין לנו זה דאין עולה לכאן ולכאן ואי משום מ"ש שם ד"ט ע"א דקרא דיובל היא דאתא לאפוקי מדר"י היינו לדעת רבנן אבל לדעת ר"י בנו של ריב"ב קרא אצטרי' למילתא אחריתי וכיון שרבינו פסק כר"י מעתה לא נשאר לנו ראיה לדחות דברי ר"י. ודוחק לומר דתרתי שמעינן מינה.

עוד ק"ל אההיא דפרק המקדיש דכ"ח ע"ב דאמר דמשמט בסוף השמיטה דא"כ למה כתיב השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה דמשמע דכל השנה כולה היא משמטת את המלוה דאל"כ למה אמר שנת השבע שנת השמיטה דאפילו שקרבה שנת השביעית עדיין יובל להלותו ולפרוע ממנו כשיגיע זמן השלשים יום וממס' שבועות דמ"ח ע"ב משמע דמשמטת שביעי' מיד שהרי קאמר לוה ממנו ערב שביעית כו' יע"ש וצ"ע.

הלכה ט

אם עדיין לא יצא כוכב כו'. ע"כ. עוד מצאתי כתוב להרב המובהק משה בן אדרת ז"ל וז"ל עיין במה שהקשה הרלב"ח ז"ל ממ"ש בפ"ה מה' שבת ועיין שם מה שתי' ועוד נראה לי לתרץ דשנים הוצרכו שיעור ב' ככבים ושיעור משתשקע החמה משום שלפעמים יש עבים ברקיע וא"כ איך יכול לסמוך על ככב אחד ולו' עדיין הוא יום ולעשות מלאכה בשבת דשמא יש שני ככבים והעבים סתמו הככב האחד ונשאר האחד דכעין זה תמצא לרבינו בפ"ח מה' אלו הלכה א' יע"ש ומ"ה כתב דבזה תלך אחר שקיעת החמה דהוי ספק ולא משום שכך הוא הדין שאם היו ככבים נראין לא הייתי מסתפק בספק בין השמשות אע"פ דנשקע החמ' דהייתי אומר עדיין יום הוא עד שיצאו שני ככבים אלא דמשו' דרוב פעמים בימות הגשמים יש עבים ברקיע ואז באמת אם תסמוך על דין זה דשני ככבים ותאמ' דכל זמן שלא ראיתי ב' ככבים עדיין יום הוא ותחלל שבת משום דשמא עב קטנה כיסה לככבים מש"ה נתן כלל אחר בפ"ה מה' שבת ודוק.

ע"ק דמאחר שכתב פה שאין קידוש אלא חדש שנראה בזמנו והיינו ליל ל' וזה היה

תדיר כמ"ש במס' ר"ה פ"ד מ"ד פעם אחת נשתהו העדים התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה כו' דמשמע שכל הפעמים לא כן היה א"כ איך כתב רבינו בפ"ה ה"ב שזה שיהיה הראיה קודם הקביעה הוא פלא והוא בארצות המערב דמה שייך פלא וארצות המערב דזהו תדיר לעולם כמ"ש. ומיהו י"ל דמ"ש שהוא פלא הוא בזמן הזה משום הראיה נתמעט ואין כח בחוש לראות כשהיא קטנה דאל"כ תקשי לך ק"ו גדולה מזו והוא שאמרו בגמרא דכ"ד שעי מיכסי סיהרא כו' ורבינו כתב בפ"א לעיל ה"ג דביום שלם מיכסי אחר המולד דהיינו מהחדשה אלא על כרחינו לומר כמו שכתבנו.

פרק ג

הלכה ד

היה העד שראה את החדש בליל שבת מרכיבין אותו על החמור. הכי איתא בפ"א דר"ה באותה ששנינו מי שראה את החדש ואינו יכול להלוך ברגליו מוליכין אותו על החמור והק' הרלב"ח הביאו התי"ט דהיאך היו מחללין את השבת על היחיד והוא ספק אם יועיל עדותו שמא לא ימצא אחר שיעיד עמו הא תנן בפי"ט דשבת נולד לבין השמשות נימול לט' ותירץ הרב תי"ט ז"ל דתיקון מועדות שאני שהרי מכשירי מילה אין דוחין את השבת והכא אפי' מכשירין דוחין להרכיבו על החמור וליקח מזונות וכלי זיין וטעמא דזו היא מצוה על כל ישראל בכלל והמילה מצוה על היחיד ועוד שתוכל היא להתקיים למחרתו יע"ש ולא היה לו צורך לומר דמשום עדות החדש היא מצוה כללית לכל ישראל הוא דדוחה את השבת אלא מפני שהוא צורך גבוה כדאמרי' בפרק ר"א דמילה דקל"א ע"א גבי עומר ושתי הלחם דדחו שבת הן ומכשיריו משום דצורך גבוה הוא ולא ילפינן מינייהו לא לולב ולא סוכ' ולא מצה ולא שופר ולא מילה יע"ש. גם מ"ש דמילה שאני שתוכל היא להתקיים למחרתו כן תירץ הלח"מ ז"ל שם והכי אמרי' התם דף ק"מ דלא אתי מילה מכל הנך לר"א משום דמילה אפשר למחר ודחי' זו דדחי הרב ז"ל דשאני מצוה שהיא כוללת לכל ישראל לא דחי התם יע"ש.

ומ"מ עיקר קושייא ליתא לע"ד דשאני נולד בין השמשות דמילה דלעולם לא קאי בס' ולא אתי לידי בירור ולכן דוחין אותו לט' לא כן בספק זה דעדות החדש דעתיד ספק זה להתברר כשיבואו לב"ד והו"ל כספק דפקוח נפש דדחינן את השבת שמא ימצא אדם תחת הגל אף שיש לדחות דשאני התם משום דכתיב וחי בהם ועוד דס"ס התירו בפקוח נפש מ"מ למאן דיליף פקוח נפש ממילה ומבא במחתרת וכיוצא כדאיתא ביומא דפ"ד ע"ב טעמו הוא כדאמרן יע"ש א"נ י"ל דשאני מילה דכתיב ביום השמיני ואיכא למימר

שמיני ודאי ולא שמיני ספק כדדרשינן בבכורות פ' מעשר בהמ' דנ"ח עשירי ודאי ולא עשירי ס' משא"כ הכא גבי דחיית עדות החדש דלא כתיב אלא במועדו ודוק.

ועל מ"ש עוד רבינו מרכיבין אותו על החמור אפי' במטה הנה התי"ט כתב וז"ל דאע"ג דתנן בפ"י דשבת מ"ה דהנושא את החי פטור אף על המטה ונ"מ חי שאינו כפות כמ"ש הרב שם אבל חולה ככפות דמי וחייב כמ"ש הרמב"ם בפח"י מה"ש וכבר כתבתי כן בשם התוס' רפי"ט דשבת והילכך מטה נמי משוי הוא על הבהמה וקמ"ל דאפי"ה מחללין עכ"ל והנה זה שהוצרך להביא ראיה מדברי רבינו והתוספות דחולה דינו ככפות סוגייא ערוכה היא בפרק שני שעירי דס"ו ע"ב גבי מאי דאמרינן התם עתי ואפי' בשבת למאי הילכתא אמר רב ששת לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו כמאן דלא כר' נתן דאי ר"ן הא אמר חי נושא את עצמו אפי' תימא ר"ן חולה שאני ע"כ וכתב רש"י דחולה אינו נושא את עצמו והנושא מחלל את השבת יע"ש ואע"ג דלר"ן הוא דאמרינן התם הכי דס"ל דאף בבהמה אמרינן חי נושא את עצמו מ"מ מינה ילפינן לרבנן דר"ן לנוש' את האדם וברור ולפי"ז לא ידעתי למה זה ה"ה ז"ל שם בפי"ח מהלכות שבת הי"ו עמ"ש רבינו דהנושא את החולה חייב לא כתב דנפ"ל לרבינו הא מהא דפ' שני שעירי והוצרך הרב ז"ל לומ' דנפקא ליה מההיא דאמרינן בפרק המצניע דצ"ד הני פרסיאי כמאן דכפיתי דמי יע"ש. ומ"מ דברי התי"ט ז"ל אינן מובנין אצלי במ"ש דבכפות מחייב אף על המטה וזה לא ידעתי מנין לו דכיון דהמטה טפלה לו ודאי דפטו' עליה ואי משום דמחייב על הוצאת האיש הכפות מה ענין זל"ז דאע"ג דעל האיש הכפות חייב על המטה שהיא טפלה לו פטור שהרי במוציא אוכלין כשיעור בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי כדאמרינן בהדייא בפ' המצניע דצ"ג ע"ב יע"ש. ואדרבא במוציא את החולה במטה הסברא נותנת שהמטה טפלה לחולה טפי מן החי שאין דרך להוציא את החולה בעצמו אם לא ע"י דבר אחר משא"כ החי דיכול להלך ברגליו ולפי דברי הרב תי"ט ז"ל במוצי' את החולה במטה כיון שהוא מתחייב על הוצאה מתחייב הוא על המטה והוא תימא גם עיקר קושייתו לא קשייא כלל דהא קמ"ל מתני' דהמטה נמי מרכיבין על החמור מפני שהמטה טפלה לחולה והרב המפרש לה' קידוש החדש כתב וז"ל ואפילו במטה לפי שאסור להוציא משא על הבהמה בשבת ואדם חי שאינו כפות או שאינו חולה אינו משא ואם היה חולה הרי הוא משוי וכ"ש המטה שהוא משא ואע"פ שהמוציא אדם חי שאינו כפות במטה פטור לפי שהמטה טפלה לו הנ"מ כשנשאו אדם אבל לענין משוי בהמה הרי האדם והחולה והמטה משוי הם ואסו' להוציאם על הבהמה בשבת אבל התירו חז"ל בעדות החדש עכ"ל ולא ידעתי מנ"ל לחלק בין משא דאדם למשא דבהמה כיון דעיקר טעמא

הוא משום דהחי נושא את עצמו והרי ההיא דפרסאי שהביא ה"ה הוי תיובתיה ועוד דמאי קא קשייא ליה הכא במתני' עד שהוצרך לזה שהרי כיון דמתני' איירי בחולה וכבר הקדים וכת' דאם היה חולה הרי הוא משוי וכ"ש המטה שהוא משא וא"כ שפיר קתני ואפילו במטה ומה זה שכתב ואע"פ שהמוציא אדם חי שאינו כפות כו' דנהי דאדם חי שאינו כפות המטה טפלה אבל כפות וחולה אין המטה טפלה לו ושפיר קתני מתני' אפילו במטה.

ודע שבמוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי דשנינו במתני' דפטור אף על הכלי ופסקה רבינו פ"ח מהלכות שבת כתב הראב"ד דבירוש' מפרש דדוקא באוכלין שצריכין לכלים כגון תותין הוא דפטור על הכלים אבל בלא"ה חייב על הכלים וראיתי לה"ה שם שכתב וז"ל ואיני רואה כן דרך גמרתינו אלא כל מידי דמבטל ליה לגביה אע"פי שאינו צריך לו פטור והכין משמע בהדייא פ' הנוטל דקמ"א ע"ב עכ"ל ולא ידעתי מהיכן משמע לה"ה ז"ל כן מפרק הנוטל דאדרבא משם משמע היפך דבריו דעלה דקאמר רבא הוציא תינוק חי וכיסו תלוי בצווארו חייב משום כיס פרכינן וליבטיל כיס גבי תינוק מי לא תנן את החי במטה פטור אף על המטה ומשנינן מטה לגבי חי מבטל ליה כיס לגבי תינוק לא מבטל ליה ופי' רש"י מטה לגבי חי מבטל ליה להיות טפלה לו שהרי צריך לו עכ"ל הרי דדוקא היכא דצריך לכלי לא מיבטיל אבל אם אין צריך לו מבטיל.

ואולם מצאתי ראיה לדבריו מאותה שאמרו בפרק לולב הגזול דמ"ב עלה דאמרינן במתני' ר"י אומר י"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לר"ה פטור מפני שהוציאו ברשות ואמרינן בגמרא אמר אביי ל"ש אלא שלא יצא בו חייב ופרכינן והא מדאגביהיה נפק ביה ומשני אביי כשהפכו ורבא אמר כגון שהוציאו בכלי כו' וכת' הר"ן ז"ל שם בהלכות דלא מיחייב על הכלי דהא המוציא את החי במטה פטור אף על המטה יע"ש והשתא אם במוציא את הכלי שלא לצורך מחייב גבי לולב נמי לאיזה צורך הוציאו בכלי ואין לומר דיש לו צורך לכלי משום דלא בעי למיפק ביה דיוציאנו הפוך כדאמר אביי אלא ודאי דכל שהוא מבטל ליה לגביה דבר אחר אעפ"י שאינו צריך לו פטור אלא דההיא דריש פ' הנוטל משמע להיפך וכדאמרן וצ"ע ועיין בפרק משילין דל"ט ע"א בתוס' ד"ה ות"ל משו' מנא שכתבו דלהכי לא בטיל מנא לגבי שלהבת משום דאין בשלהבת ממש ולא חשיב יע"ש. ודע שזה שהקשינו על המ' שחילק בין משא דאדם למשא דבהמה וס"ל דבבהמה לא אמרינן המטה טפלה לו ואנו בעניותינו לא ידענו טעמו מה בין משא דאדם לבהמה אחרי כותבי מצאתי כדברינו למרן ב"י בא"ח סי' רס"ז שכת' על שם הגהת מרדכי דהרוכב על הסוס והחשיך לו בדרך מוטב לו לרכוב

על החמור ולבא דאז אינו עובר אלא משום שבות אם הוא בתוך התחום דהחי נושא את עצמו דאי משום האוכף שעל הסוס הואיל ופטור על רכיבתו פטור על האוכף שהיא טפלה לו אבל אם ירד יעבור על שביתת בהמתו שנושא האוכף וכמו כן מחמר אחריה עכ"ל יעו"ש הרי שכתב דגם על האוכף פטור משום שהיא טפלה לו אבל מדקדוק לשונו שכתב הואיל ופטור על רכיבתו פטור על האוכף משמע שאם היה חייב על רכיבתו היה חייב על האוכף אע"פ שהיא טפלה לו וזה מורה כדברי התי"ט ז"ל וכבר כתבנו דמההיא דהמוציא אוכלין כשיעור בכלי דחייב על האוכלין ופטור על הכלי משמע היפך זה וכעת צ"ע ולמאי דקשי' לן לדברי ה"ה ז"ל שהביא ראיה מפרק הנוטל דאפילו אין הכלי צריך לאוכלין פטור על הכלי מההיא דאמרינן התם דכיס לגבי תינוק לא מבטל ליה וכתב רש"י ז"ל מפני שאינה צריכה לו כתוב בחי' הרשב"א ז"ל שם דכיס לגבי תינוק ה"ט דחייב מפני שהוצאת הכיס בתינוק אינו לצורך תשמישו כהוצאה במטה לחי ודוק.

אחרי כותבי כל זה מצאתי כתוב להר' המופלא מוהר"מ ן' אדרת ז"ל בהלכה זו וז"ל כתב המפרש שיש לחלק בין של בהמה לאדם שנושא את האדם דבבהמה הוי משוי ואחר המחילה נעלם ממנו משנה שלמה ששנינו במסכת פסחים פ"ד מ"ג בן בתירה מתיר בסוס כמ"ש הר"ב ז"ל שם משום שבעל חי נושא את עצמו אפילו כשהוא על הבהמה ומינה דפטור על המטה דטפלה לו גם מה שחילק בין אדם חולה לבריא גם זה ליתא מדמחלק המשנה במסכת שבת פ"י מ"ה בין נושא את החי במטה דפטור לנושא את המת מכלל שאין חילוק אלא במת ועוד יציאת החי במטה פירוש שהוא חולה ומשו"ה צריך למטה ואפי"ה אמר שהוא פטור ואם לאיסור הכל אסור בין בריא ובין בבהמה ובין באדם עכ"ל.

פרק ד

הלכה ב

אם תהיה תקופת ניסן בי"ו בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה השנה כו' כדי שיהיה הפסח בזמן האביב כו'. עוד מצאתי כתוב להרב המופלא מוהר"מ ן' אדרת ז"ל וז"ל דמשמע מדברים הללו שעי"ז יבא הפסח בזמן האביב ואח"כ כתב בהלכה ג' שעל האביב מעברין אפילו אם היה התקופה קודם י"ו שנמצא שאין התקופה תלוי בהאביב ואין לומר דכשהתקופה בי"ו א"א דיהיה אביב בט"ו אבל כשהוא קודם י"ו אז אפשר שיהיה משום דמאי איכפת מהתקופה דסוף סוף לא היה אביב אם היה בט"ו לניסן ואפשר שלא יהיה אביב ומעתה ל"ק מידי שהכל תלוי באביב.

הלכה יג

ודבר זה מפני הדחק. וק"ל עוד מצאתי כתוב להרב הנז' היאך יכולין לעבר אחר ר"ה מיד דשמא יהיו פירות אילן ואביב ואז אינם יכולים לעבר דהרי אין מעברין אלא משום התקופה וכו' כמ"ש בפ"ק דסנהדרין על שתים מעברין על אחת אין מעברין ונ"ל דמזה יש סיוע למ"ש רבינו לעיל בהל' ב' דעל התקופה לבד מעברין דמעתה אחר ר"ה מיד אע"ג שעדיין לא ידעו אם יהיה אביב או לא מ"מ על התקופה יכולין לידע ע"פ החשבון מר"ה ומעתה מה שהוק' שם הרמ"ה והביאו שם הכ"מ לק"מ ומיהו מצינן למימר דקו' הרמ"ה שם עומדת ואין ראיה מזה משום שכוונת השגת הרמ"ה הוא לומר שרבינו הי"ל לפרש דזה דמעברין משום התקופה לבד היינו משום תקופת ניסן אבל משום תקופת תשרי אין מעברין עליה לבד דמ"ש על שנים מהן אין מעברין קאי על תקופת תשרי אבל על דניסן עליה לבד מעבירין וא"כ מעתה מצינן למימר דמ"ש דאחר ר"ה מעברין מיד היינו בתקופת ניסן דעליה לבד מעברין אבל תקופת תשרי אין מעברין מיד אחר ר"ה משום דעל אחת אין מעברין ולא ידעו אם יהיה פירות ואביב אם לא ונמצא דאין ראיה מכאן לרבינו ז"ל וק"ל.

הלכה טז

יראה לי כו'. והשיג עליו הרמ"ה שהרי אלישע תוכיח שהיה טעם אביב ואפי"ה לא עיבר משום שהיה שנת בצורת ע"כ עוד מצאתי כתוב להרב מוהר"מ הנז' וז"ל ונראה דהתם שאני משום שהיה בצורת גדול ז' שנים כמ"ש בפ"ק דתעניות דאכלו בשר בניהם ובנותיהם ואם יעברו יוסיפו חדש אחר ברעב משא"כ פה דמיירי בבצורת כההיא דמסכת אבות פ"ח מ"ח מקצתם רעבים ומקצתם שבעים ומשום זה לא דחינן מ"ש שמור את חדש האביב.

פרק ה

הלכה יא

נמצא עיקר דבר זה כו' שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין כו'. ע"כ. עוד מצאתי כתוב להרב הנז' וז"ל וק' דמאי ראיה היא זו שאין השלוחים מגיעין דאימא שהדרכים נתקלקלו כמ"ש במסכת ר"ה דכ"ג ע"ב ובמדרש איכה על פסוק נתיבותי עיוה שמגליל לירוש' היו הולכים בשעה אחת או פחות ועכשיו אינם הולכים כי אם בה' ימים או יותר וא"כ הי"ל שיעשו כמנהג אבותיהם לפי שהוא ספק אם היו השלוחים מגיעים ודמי לצור ודמשק ועמון ומואב שכתב בסמוך וע"ק דלמה כתב דבאושא ושפרעם ולוז ויבנה ונוב וטבריה

שיעשו יום אחד מאחר שגם בהם יש ספק אם היו השלוחים מגיעים דנהי דידעינן שהיו ישראל שם באותו זמן מ"מ אפשר שלא היו השלוחים הולכים שם כמ"ש בהל' ט' שאפשר שהיה חירום בדרך כדרך שהיה חירום בין יאודה לגליל או מפני הכותים ומפני זה כתב שם דאין עשיית י"ט ראשון תלוי בקריבת המקום שא"ת שזה שכתב היינו כשאין ישראל שם דאז אינו תלוי בקריבת המקום אבל כשיש ישראל אז תלוי בקריבת המקום מ"מ קשה למה כתב במצרים ובעמון ובמואב דאזלינן בתר מנהג אבותיהם נימא דהואיל והיו ישראל שם בודאי יעשו שני ימים שהרי אמרינן בפ"ק דחגיגה עמון ומואב מעשרין מ"ע בשביעית משמע מזה שהיו ישראל שם וכן מצרים איתא במס' ידים פ"ד מ"ג דמעשרין מ"ב בשביעי' וכן צור וסורייא נמי היו ישראל שם כדמשמע בספ"ק דע"ז דשקיל וטרי על סורייא בדין שדה ומרחץ שלהם וכן בגיטי' דכיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש משמע שהיו ישראל דרים שם וא"כ למה כתב שהולכין אחר המנהג מוכרח לומר שהטעם משום שאע"פ שישראל היו שם מ"מ אפשר שהשלוחים לא היו הולכין שם מטעם חירום וכותים א"כ גם באושא ושפרעם ולוז ויבנה ונוב וטבריה נימ' נמי שאע"פ שהיו ישראל שם אף שלא היו שלוחים יוצאין מטעם חירום שבין יאודה לגליל או מטעם כותים ומה איכפת לי אם הוא מא"י או מסורייא וח"ל ומדכתב וכיוצא בהם גבי אושא כו' משמע שנותן כלל רבינו שכיון שהוא מא"י עושים יום א' ואינו כן אלא ראוי לתלות במנהג אבותיהם כמו מצרים ועמון ומואב וסורייא וצ"ע.

פרק ט

הלכה ג

ותקופת ניסן הית' בשנה הראשונה כו'. עוד מצאתי כתוב להרב הנז' וז"ל הנה במסכת ר"ה ד"ח ע"א איתא דר' זירא אמר לתקופות ור"א הוא דאמר בתשרי נברא העולם ומשמ' מהאי לישנ' דיש נפקותא מרובה בין ר"א לר"י וכן משמע נמי מלישנא דברייתא דאיתא התם די"ב ע"א ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א והתקופה כר"י וכתב שם רש"י בד"ה חכמי ישראל דס"ל דבניסן נברא העולם והתקופות כר"י וכו' דבתחילת ליל ד' שמשה חמה בניסן לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רביעי היום לפי שלעולם יום ורביע בין תקופה כו' וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בט' שעות ותרמ"ב חלקים עכ"ל משמע דזה דוקא לדע' ר"י אבל לדעת ר"א אין סדר התקופות הכי אלא דיש כמה שאלות בזה האחת דרש"י שכתב דמולד הלבנה בט' שעות ותרמ"ב חלקים דזה היפך דברי רבינו שכתב דתקופה ראשונה קדמה למולד ז' ימים וט' שעות ותרמ"ב חלקי' וכן

סדר כל מחשבי העיבור וצ"ל שפי' דברי רש"י היינו דבכ"ג לחדש אדר היתה תקופת החמה בתחילת ליל ד' ובאחד לחדש ניסן בליל ד' היה מולד הלבנה אחר שעבר מליל הד' ט' שעות ותרמ"ב חלקים א"כ תחשוב מכ"ג באדר עד ר"ח ניסן תמצא ז' ימים צרף הז' ימים עם ט' שעות ותרמ"ב חלקים א"כ נמצא שקידם תקופת חמה למולד הלבנה ז"ט תרמ"ב ואע"פ דכתוב כתיב דחמה ולבנה נבראו ביום ד' ביום אחד אה"נ דהכי הוה דביום אחד נבראו אלא מסיבה שקטרגה הלבנה היתה נזופה ז"ט תרמ"ב וכ"כ המפרש דברי רבינו וכ"כ הלבוש בא"ח סימן תכ"ח בדק"ח ע"ב.

ונחזור לענייננו שכתבנו שיש נפקותא בין ר"א ור"י וכ"כ התוס' שם ד"ח ד"ה לתקופות וז"ל ויש נפקותא מרובה בדבר במה שקודם מנין של זה למנין של זה חצי שנה עכ"ל ותמיהא לי מילתא טובא שהרי לא יש נפקותא כלל ועיקר שהרי גם ר"א שאמר בתשרי נברא העולם צריך להסיר ז"ט ותרמ"ב כמ"ש התוס' שם וז"ל ונמצא דקדמה תקופת ניסן אל המולד ז"ט תרמ"ב דלחצי שנה עודפת התקופה על המולד ה"י תרמ"ב וכו' עכ"ל. הא קמן שלדעת ר"א כשאתה בא לדעת תקופה ראשונה של ניסן של ראש המחזור אתה צריך להסיר ז"ט תרמ"ב מטעם דה"י תרמ"ב עם אב"ג עולה לז"ט תרמ"ב ולדעת ר"י נמי דס"ל דבניסן נברא העולם צריך להסיר ז"ט תרמ"ב מטעם שהיתה נזופה הלבנה ז"ט תרמ"ב כמו שכתבנו משם המפרשים ובין למר ובין למר התקופה של ניסן של ראש המחזור צריך להסיר ז"ט תרמ"ב אלא שנחלקו בטעם וכן נמי התקופה של תשרי של ראש המחזור שאתה צריך להסיר ב"ך ר"ד בין למר ובין למר דהכי הוי דלדעת ר"א צריך להסיר יב"ך ר"ד מפני שאתה חשבת שנת אחת של תוהו מכלל השנים שעברו ונמצא שיש יב"א ר"ד מרובה אחר שהעולם נברא בתשרי עם אב"ג עולה יב"ך כמ"ש באורך הלבוש שם וגם לדעת ר"י דבניסן נברא העולם צריך להסיר יב"ך מטעם דחשבת חצי שנה של תוהו ועולה ה"י תרמ"ב צרפהו עם ז"ט תרמ"ב שהיתה נזופה עולה יב"ך ר"ד הרי דבתקופת תשרי בין למר ובין למר צריך להסיר יב"ך ר"ד ובתקופת ניסן בין למר ובין למר צריך להסיר ז"ט תרמ"ב וא"כ איך כתבנו דיש נפקותא מרובה בין ר"א ור"י. ונ"ל דאה"נ דלפי דעת התלמוד יש נפקותא בין ר"א ור"י מפני שהם סוברי' דלא היתה לבנה נזופה ז"ט תרמ"ב א"כ יש נפקותא מרובה ביניהם בשתי התקופות דלתקופת ניסן לדעת ר"י אין צריך להסיר ה"י תרמ"ב דכשצרפת יכ"א ר"ד משנה ראשונה יפה צרפת שהרי בניסן נברא העולם ומניסן עד ניסן עולה יכ"א ר"ד שעודפת החמה ללבנה ולדעת ר"א צריך להסיר ה"י תרמ"ב שהרי בתשרי נברא העולם ומתשרי ועד ניסן הוא ו' חדשים ועולה ה"י תרמ"ב ואתה חשבת יכ"א ר"ד מניסן ועד ניסן שהוא ב' פעמים ה"י תרמ"ב

א"כ חשבת ה"י תרמ"ב אחד מרובה וצריך להסירו וכן בחדש תשרי נמי יש נפקותא שלדעת ר"א צריך להסיר יכ"א ר"ד משנה ראשונה שהרי בתשרי נברא העולם ומתשרי ועד תשרי עולה יכ"ב ר"ד ונמצא דשנה אחת היתה של תוהו ועולה יכ"ב ר"ד וצריך להסירו ולדעת ר"י אין צריך להסיר כי אם ה"י תרמ"ב שהרי בניסן נברא העולם ולא יש תוהו אלא ו' חדשים בלבד דעולה ה"י תרמ"ב וצריך להסיר ה"י תרמ"ב דתוהו ונמצא שיש נפקותא מרובה בין ר"א ור"י ולפי פי' נברא העולם היינו יום ד' שנבראו המאורות דלדעת ר"א נבראו המאורות בחדש תשרי ולדעת ר"י בחדש ניסן ונמצא שיש נפקותא בחמה וכן בלבנה יש נפקותא לדעת ר"א ולדעת ר"י דלר"י נבראו המאורות בתחילת ליל ד' בחדש ניסן א"כ יבא מולד הלבנה של חדש תשרי דלרבא ביום ו' אחר שעבר מליל ו' ד' שעות ותל"ח חלקים שהוא בדתל"ח שהרי בדתל"ח הוא חצי שנה ממולד למולד כמ"ש התוס' והרי עכשיו יש בדתל"ח דהיינו שני ימים יום ד' ויום ה' וד' שעות ותל"ח חלקי' הרי שכשהלבנה נבראת בניסן בתחילת ליל ד' עד ליל ו' אחר שעברו בה ד' שעות ותל"ח חלקים דהיה המולד של תשרי יש בדתל"ח לדעת ר"י ולדעת ר"א הלבנה נבראת בתחילת ליל ד' בחדש תשרי ומעתה אתי שפיר מ"ש התוס' ז"ל שם בסוף דבריהם וז"ל ודבר תימא הוא במאי נחלקו ר"א ור"י והלא יכולין לברר הדבר דכ"ד שעו' מיכסי סיהרא בין חדתא לעתיקא והם מרחיקין המולד זה מזה בדתל"ח כולי האי אין ראוי לטעות דאיך יטעו בו ב' ימים עכ"ל שפי' דבריהם דאחר דכ"ד שעות מיכסי סיהרא א"כ הרי ר"א ור"י ממה שרואין המולדות בזמנם משם היו יכולין לברר האמת ואיך יש בין זה לזה בדתל"ח פי' דלר"א שנבראו המאורות בתחילת ליל ד' של חדש תשרי ולר"י דנבראו המאו' בתחילת ליל ד' של חדש ניסן א"כ המאור של לבנה של חדש תשרי הבא אחר ניסן יבא בליל ו' בד' שעות ותל"ח חלקים הרי שהרחיקו המולדות זה מזה בדתל"ח שלר"א הוי מולדו בליל ו' ולר"י הוי בליל ד' ואין ראוי לטעות ב' ימים דבשלמא אם סיהרא ב' או ג' ימים א"כ לא היו יכולין לברר ממה שהיו רואין הלבנה בזמנם אבל עכשיו דכ"ד שעות מיכסי סיהרא א"כ היו יכולין לברר מהלבנה של זמנם ללבנה של תשרי של בריאת העולם ואיך היו מרחיקים בין זה לזה בדתל"ח וזה הקשו התוספות לפי תלמודא דידן שיש נפקותא בין ר"א לר"י אבל לפי דעת מחשבי העיבור סוברין שלא יש שום נפקותא בין ר"א לר"י דבין ר"א ובין ר"י סוברים דמולד תשרי שאינו של תוהו וי"ד ומולד תשרי של תוהו היה בהר"ד ומולד ניסן של באמצע היה בליל ד' וט' שעות ותרמ"ב חלקים אלא שלדעת ר"א סובר דיו"ד היה מולד האמת וד"ט תרמ"ב דניסן היה ראוי להיות כן אם היה נברא העולם בניסן ולדעת ר"י האמיתי היה בד"ט תרמ"ב בניסן ווי"ד דתשרי היה הבא אחריו

וא"כ לענין המולד לא יש שום נפקותא בין ר"א לר"י בענין דינא וא"כ לא היו יכולין ר"א ור"י לברר מהלבנה של זמנם על המולד של הבריאה וגם על התקופה הגם שיש חילוק ביניהם מ"מ לא יש נפקותא לענין דינא אחר שכתבנו שלדעת ר"י מה שנבראת הלבנה בד"ט תרמ"ב של ליל ד' פירוש בליל ד' השני דז"ט תרמ"ב היתה נזופה כמ"ש לעיל בפי' דברי רש"י ולדעת ר"א דס"ל דבתשרי נברא העולם קודם התקופה ללבנה כו' וצרפתו עם ה"י תרמ"ב עולה ז"ט תרמ"ב נמצא בין למר ובין למר צריך להסיר ז"ט תרמ"ב כשאתה בא לידע תקופת תשרי של ראש מחזורך וכן כשאתה בא לידע תקופת תשרי של ראש מחזורך שאתה צריך יב"ך בין למר ובין למר הכי הוי אלא שנחלקו בטעמים דלדעת ר"א הוא מפני שצרף עם יכ"א ר"ד עולה יב"ך ר"ד. ולדעת ר"י הוי טעמא מפני שצרף ה"י תרמ"ב של חצי שנה של תוהו עם ז"ט תרמ"ב עולה יב"ך אלא שכל זה דבר תמוה כמו שאכתוב לקמן שאין מרחיקין המולד זה מזה לפי מ"ש התוס' דוי"ד היה עולה המולד.

וע"ק דאיך נעלם זה מחכמי הברייתא ההיא דחכמי ישראל מונין למבול כר"א ולתקופה כר"י דמשמע שיש נפקותא ביניהם ולדעת מחשבי העבור לא יש שום נפקותא ביניהם זולת למיסבר קראי דתדשא הארץ ותוצא הארץ כדאיתא שם די"ו ע"א עוד יש לתמוה למ"ש התוס' שם וז"ל ולא מצינו טעם זה בכל מקום אלא זהו הטעם לפי שהמונ' מבריאת העולם לא מונה בר"ה עד יום ו' כו' נמצא שנברא העולם בכ"ה באלול ולתקופה מניסן של תוהו מנינן כו' נמצא דקדמה תקופת ניסן אל המולד ז"ט תרמ"ב כו' עכ"ל.

וכל זה לא אתייא אלא לדעת ר"א שהרי ממ"ש התוס' ולתקופה מניסן של תוהו כו' לדעת ר"י לא הוי ניסן של תוהו וכיון שכן קשיא איך מחשבי העבור כתבו דהלכה כר"א אחר שכתבו התו' דזה הטעם לא מצינו בשום מקום ונמצא דלא היתה נזופה ז"ט תרמ"ב דהרי ברייתא שנינו שחכמי ישראל מונין התקופה כר"י ונמצא דמחשבי העיבור חלקו עם חכמי ישראל ודוחק לומר דמחשבי העבור ס"ל דהלכה כסתם משנה דהרי אמרי' שם בגמר' רב חסדא כרבי זירא מתני לה דרבי זירא אמר לתקופה ור"א היא וא"כ נמצא דסתם משנה אתייא כר"א והלכה כסתם משנה וזה פי' מ"ש התוס' ז"ל וז"ל וזה טעם למחשבי העבור לאחר שצרפו כל השעות והתר"ה של כל מחזורים שמסירים ז"ט תרמ"ב עכ"ל שפי' מן הטעם שאמרו בגמרא שם דסתם משנה דקתני דתשרי הוי ר"ה לשנים הוא כר"א נמצא דסתמא דמתני' סברא דאין הלכ' כברייתא דקתני דחכמי ישראל מונין לתקופ' כר"י דמתני' סברא דחכמי ישראל מונין לתקופה כר"א והלכה כסתם משנה וזהו הטעם של מחשבי העבור שקבעו ה' כר"א לפי זה שיש נפקותא בין ר"א לר"י ודלא כמו שרגילים לומר שהיתה נזופה ז"ט תרמ"ב דלפי אותו טעם לא יש נפקותא בין ר"א לר"י

שהרי בין ר"א ובין ר"י צריך להסיר ז"ט תרמ"ב אלא שיש לתמוה על זה דלמה כתבו התוס' ולא מצינו טעם זה בכל מקום עכ"ל דהול"ל שאם הלבנה היתה נזופה ז"ט תרמ"ב א"כ אפי' לדעת ר"י צריך להסיר ז"ט תרמ"ב וא"כ לא יש נפקותא בין ר"א לר"י ולמה קתני בברייתא חכמי ישראל מונין לתקופ' כר"י דמשמ' דיש נפקותא בין ר"י לר"א וכן אמרו בש"ס שם דסתם משנה אתייא כר"א דמשמע שיש נפקותא דדינא בין זה לזה אלא עכ"ל דזה שהיתה הלבנה נזופה ז"ט תרמ"ב הוא שקר וא"כ מה שצריך להסיר ז"ט תרמ"ב אינו אלא לדעת ר"א אבל לדעת ר"י אין צריך להסיר ז"ט תרמ"ב דיפה עשית מה שחשבת יכ"א ר"ד על שנת בריאת העולם דמניסן לניסן עולה יכ"א ר"ד וי"ל דנוכל לומר שלדעת ר"א לא יאמר שקדם התקופה למולד תשרי אב"ג אלא שוים היו המולד והתקופה ונמצא שיש נפקותא בין ר"א לר"י.

ועוד יש לדקדק במ"ש התוס' שם והם מרחיקים המולד זה מזה בדתל"ח שהרי לא הרחיקו בדתל"ח שהרי כתבו התוס' דהמולד הא' לדעת ר"י היה בד"ט תרמ"ב עד וי"ד לא יש אלא בדתל"ח ואם כן איך כתבו שמרחיקין זה מזה בדתל"ח ובשלמא לפי' הא' שכתבנו בדברי התוס' א"ש שלפי דברי התלמוד המחלו' שיש ביניהם הוא כמ"ש לעיל וא"ש דמרחיקין זה מזה אבל לפי מ"ש התוס' שלדעת ר"א היה המולד הא' וי"ד ולדע' ר"י ד"ט תרמ"ב א"כ לא היה שום הרחקה זה מזה וצ"ע.

ועוד יש לדקדק על דברי הר"ב הלבוש שכתב שם וז"ל דע כי נחלקו רז"ל במס' סנהדרין אם נברא העולם בתשרי או בניסן כו' ואתה חשבת חשבו' מבהר"ד ולקחת כנגד כל השנה שעברה כו' ור"י אמר בניסן נברא העולם כו' דמשמע מדבריו שלדעת ר"א צריך להסיר יב"ך כשאתה בא לידע תקופת תשרי וכשאתה בא לידע תקופת ניסן צריך להסיר ז"ט תרמ"ב לדעת ר"י וליתא דבין לדעת ר"א ובין לדעת ר"י צריך להסיר ז"ט תרמ"ב בניסן ויב"ך בתשרי לדעת ר"א ומטעם צרוף ה"י תרמ"ב אאב"ג דהוי ז"ט תרמ"ב ולדעת ר"י מטעם נזיפה וכן ביב"ך לדעת ר"א מטעם צרוף יכ"א ר"ד עם אב"ג ולדעת ר"י מטעם צרוף ה"י תרמ"ב עם ז"ט תרמ"ב של נזיפה דעולה יב"כ וצ"ע.

אבל אין להקשות מההיא דכתבו התוס' שם די"ב ע"א בד"ה למבול כו' אע"ג דס"ל כר"י דבניסן נברא העולם מדמונין לתקופה כר"י דמשמע דסבירא ליה דהלכה כר"י דהכא כתבנו שהלכה כר"א לא ק"מ משום דהתם בתוס' לא באו לפסק הלכה אלא לפרש דעת אותה ברייתא אבל לענין הלכה אה"נ דהלכה כר"א ומש"ה מסירין ז"ט תרמ"ב אבל לדעת ר"י אין צריכין להסיר ז"ט תרמ"ב וק"ל.